



Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.  
1242 Budapest, Pf. 317.  
Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327  
[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)  
[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

### **A Magyar Helsinki Bizottság véleménye a Büntető Törvénykönyv 2012 februárjában közzétett tervezetéről**

*2012. március 9.*

A Magyar Helsinki Bizottság elkészítette az új Büntető Törvénykönyvről szóló törvény tervezetének (Tervezet) véleményét, melyet az alábbiakban részletesen ismertet. Összefoglalásként a következő állítások fogalmazhatók meg:

**1.** A szigorodó büntetőpolitikát a bűnügyi statisztikai adatok nem támasztják alá, hiszen a jelenlegi kormányzat által „liberálisnak” minősített büntetőpolitika alatt a bűnözési mutatók javultak vagy stagnáltak, míg az új kormány első évében romlottak. Ebből annyi következtetés levonható, hogy a büntetőpolitika és a bűnözési helyzet között vagy nincs összefüggés, vagy ha van is, a reláció nem írható le úgy, hogy a szigorúbb büntetőpolitikai javuló bűnügyi helyzetet eredményez. A kisebb súlyú vagy elleni bűncselekmények - amelyekről a statisztikák nem mutatnak valós képet, mert azokat nem jelentik, vagy éppen szabálysértésnek minősültek, és korrekt szabálysértési nyilvántartás hiányában ilyenekkel nem is rendelkezhetünk - elleni sikeres fellépés bizonyosan nem büntető anyagi jogi eszközökkel érhető el. A felderített bűncselekmények száma évek óta stagnál, azaz a nyomozhatóságok a bűncselekmények számától függetlenül nagyságrendileg ugyanannyi ügyben indítanak eljárást a feltételezett elkövetőkkel szemben.

**2.** A Tervezet továbbra is megtartja az új kormány idején bevezetett és alaptörvény-ellenes, illetve nemzetközi egyezménybe ütköző jogintézményeket (tényleges életfogytiglani szabadságvesztés, egyes esetekben a bírói mérlegelés kizárása), illetve „kiegészíti” a listát egy új szabályozási koncepcióval (a jogos védelem szabályozása). Eddig is alkotmányellenes volt meggyőződésünk szerint, és új formájában még inkább az lesz az összbüntetés szabályozása.

**3.** A Tervezetben található ítélkezési szabályok (középmérték, „három csapás”, jogos védelem esetén a megdönthetetlen vélelem) lényegében kizárják a bírói mérlegelést a konkrét ügyben. A bírói függetlenség részben az ítélkezés során a mérlegelési szabadságban ölt testet, így az automatikus szankciók és a megdönthetetlen vélelmek a hatalommegosztás rendszerét torzítják (hiszen így konkrét ügyben a szankcióról a jogalkotó és a nem jogalkalmazó dönt). Büntetőjogilag ez a következmény további súlyos hátránnyal is jár: az ítélkező bíró nem tudja egyéniesíteni a kiszabott büntetést, így az ítélkezési gyakorlatban kikristályosodott enyhítő és súlyosbító körülmények fényében két lényegesen eltérő esetre is ugyanazt a szankciót köteles alkalmazni. Ez éppen az ellen a tetтарыányos büntetőjogi szemlélettel szemben hat, amely az általános indokolás szerint áthatja a Tervezetet.



Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)

[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

**4.** A kényszergyógykezelés újra határozatlan idejű szankcióvá válik, ami álláspontunk szerint alkotmányellenes, egyben a pszichiátriai kezelés szempontjából is káros szabályozás.

**5.** Az elzárás jogintézménye jelen formájában nem fogadható el, hiszen nem a hosszabb tartamú szabadságvesztés büntetések *alternatívájaként* szolgálna, hanem éppen ellenkező céllal vezetnék azt be: sokszor bagatell bűncselekmények (pl. levéltitok megsértése) esetén kodifikálják a pénzbüntetés *helyett*.

**6.** A szabálysértési határ felemelése elvileg üdvözlendő, hiszen bagatell cselekmények elkövetőit nem kriminalizálja. Ugyanakkor tekintettel arra, hogy a bűncselekmény elkövetője több szempontból (eljárési garanciák, büntethetőséget megszüntető tevékeny megbánás lehetősége) kedvezőbb helyzetben van, mint egy szabálysértés elkövetője, a módosítás inkább kontraproduktív, egyetlen bizonyosan pozitív hatása a bűnügyi statisztika várható javulása lesz, a bűnügyi helyzet érdemi változása helyett.

**7.** A beutazási és tartózkodási tilalom megsértésének az előterjesztésben foglaltak szerinti büntetőjogi szankcionálása ellentétes az Európai Unió szabályozásával.

**8.** A közokirat-hamisítás tényállásánál a joggyakorlat egységessé tétele érdekében, Magyarország nemzetközi kötelezettségével összhangban szükséges önálló büntethetőséget kizáró ok kodifikálása.



Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)

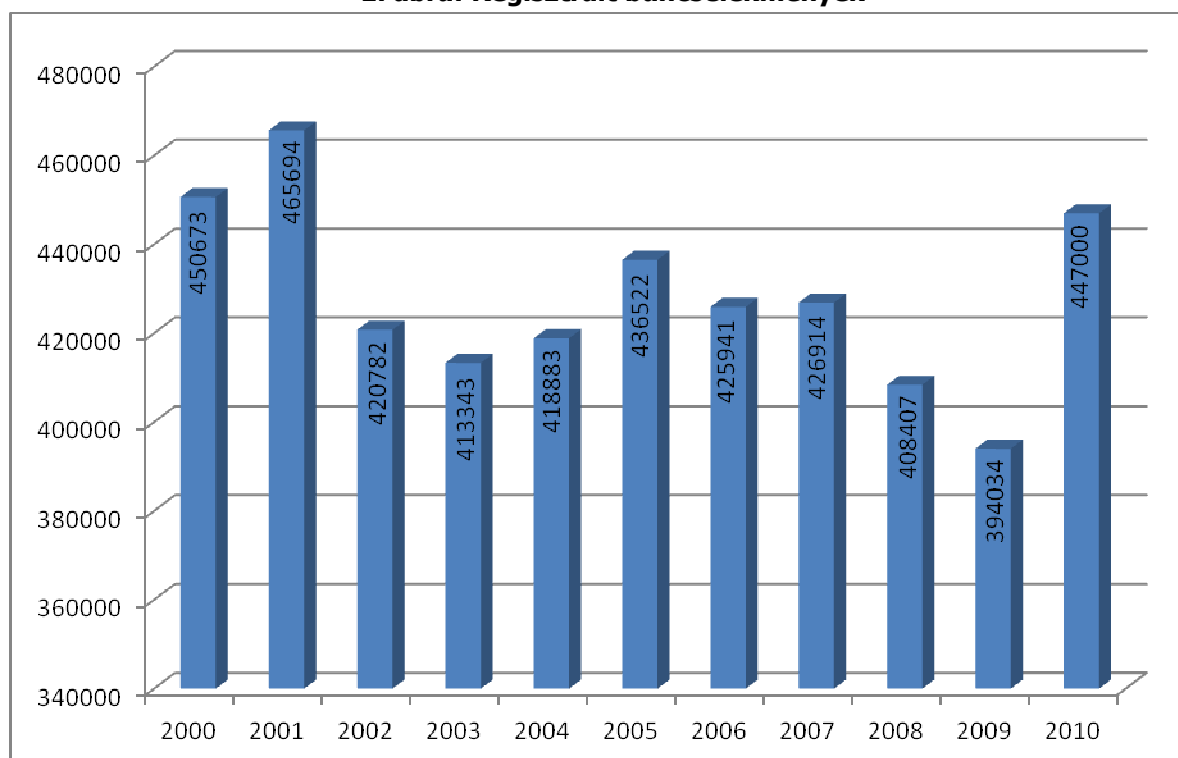
[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

## Részletes vélemény

### I. Az indokolás: a bűnözési helyzet valós tendenciáiról

A Tervezet általános indokolása a bűnözési helyzet alakulására vonatkozó adatokból válogat annak érdekében, hogy azt a képzetet keltse: a statisztikák folyamatosan romló közbiztonsági helyzetről tanúskodnak, így indokolt lehet az egyre szigorodó büntetőpolitikai fellépés. Nehéz visszafogottan értékelni az ilyen, minden tudományos módszertannal szembenő helyzetértékelést, egy példát emelnénk csak ki. Az előterjesztő azt írja, hogy 1991-ben százezer lakosra 4253 ismertté vált bűncselekmény jutott, majd hét évvel később majdnem 6.000, 1998-at követően csökkent az elkövetett bűncselekmények száma, de 2010-ben megint emelkedett. Vagyis 13 évig csökkent a bűncselekmények száma, majd a Fidesz kormányra kerülésének évében, 2010-ben hirtelen megugrott (kérdés, hogy mennyire sikeres ezen adat fényében a kormány büntetőpolitikája), és ebből azt a következtetést vonja le az előterjesztő, hogy a negatív trendekre tekintettel indokolt a szigorítás. Milyen az a negatív trend, amelyben 13 évből 12-ben javulnak, vagy nem romlanak a bűnözés statisztikai mutatói? Álláspontunkat az alábbi táblázatokkal<sup>1</sup> illusztráljuk:

1. ábra: Regisztrált bűncselekmények



<sup>1</sup> Forrás: az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Statisztikai Elemző Osztálya által 2010-ben készített elemzése, melynek tárgya az ezredfordulót követő bűnözési helyzet alakulása volt.



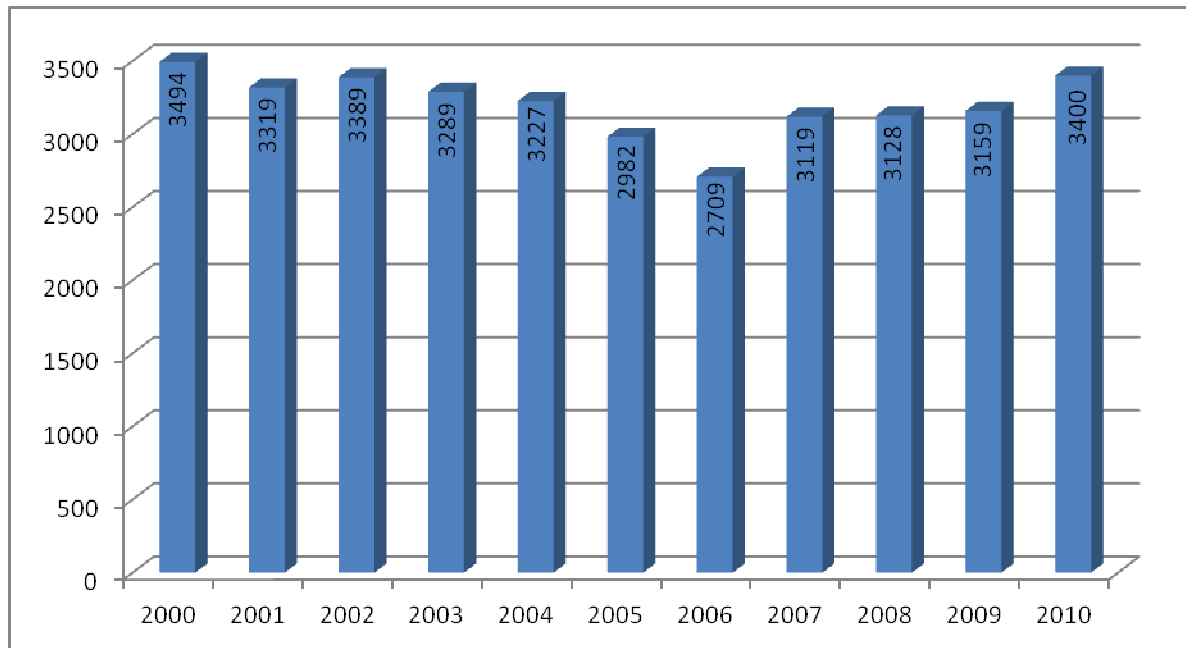
Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.  
 1242 Budapest, Pf. 317.  
 Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327  
[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)  
[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

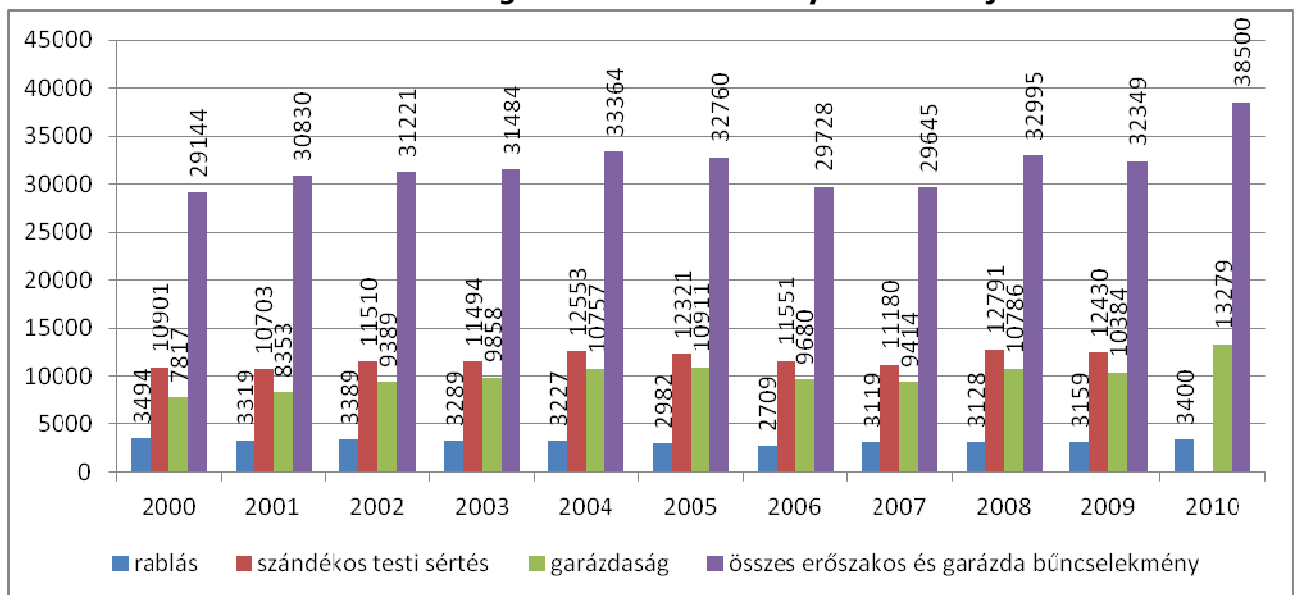
Ebből látható, 2000-ben 450 000, 2001-ben 465 000 bűncselekményt regisztráltak, míg 2008-ban 408 000-et, 2009-ben pedig 394 000-et. 2010-ben ez a szám 447 000 volt, vagyis az új kormány első évében volt egyedül szignifikáns emelkedés több mint egy évtized alatt.

**2. ábra: Rablás**



2000-ben 3500, 2001-ben 3300, 2007-2009 között 3100, majd 2010-ben közel 3400 rablást követtek el.

**3. ábra: Erőszakos és garázda bűncselekmények struktúrája**





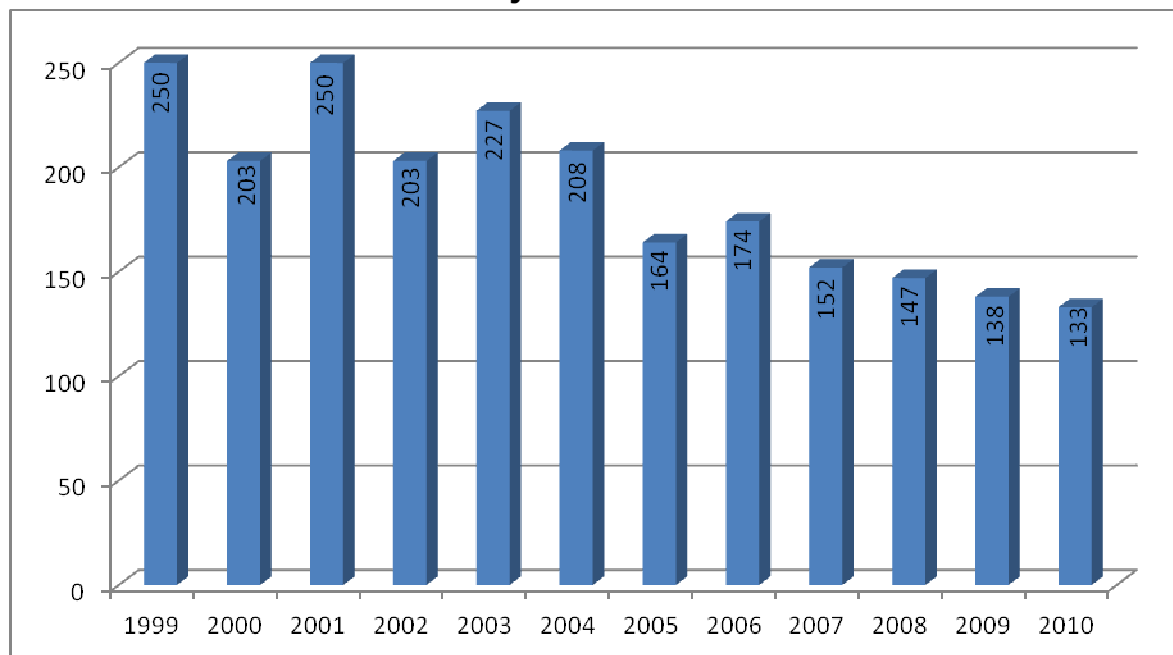
Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.  
1242 Budapest, Pf. 317.  
Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327  
[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)  
[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

2000 és 2009 között az erőszakos és garázda jellegű bűncselekmények száma relatíve szűk sávban, 29 000 és 32 000 között mozgott, 2010-ben ez a szám közel 38 500-ra ugrott.

**4. ábra: Befejezett szándékos emberölés**



Az évtized elején a befejezett szándékos emberölések száma tehát 200-250 között mozgott, az évtized második felére évi 150 környékére csökkent, a szám 2010-ben is csökkent (133).

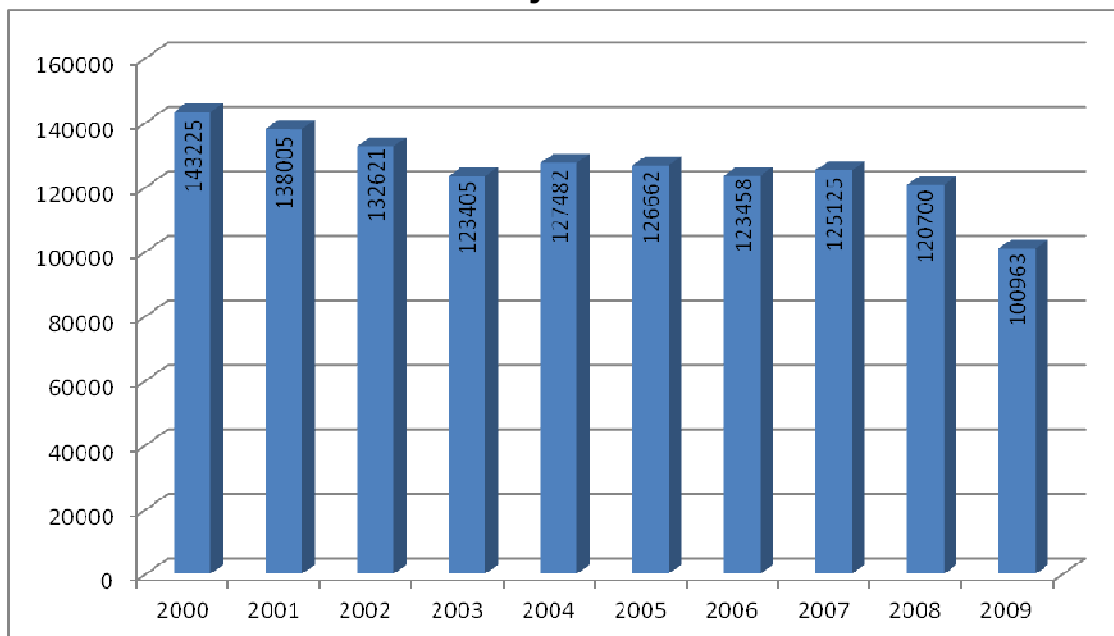


Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.  
1242 Budapest, Pf. 317.  
Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327  
[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)  
[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

### 5. ábra: Közterületi bűnözés terjedelme



Mint látható, a közterületi bűnözés is szignifikánsan csökkent 2000 és 2009 között, 140 000 fölötti éves számról 100 000-re.

Mindezen adatokból okszerűen két következtetés vonható le:

1. A bűnözési statisztikák az elmúlt több mint tíz évben – a 2010-es év kivételével – javuló vagy stagnáló helyzetről tanúskodnak.
2. A javuló helyzet egyedül az új kormány első évében tört meg, bár ebből semmilyen következtetés nem vonható le (egy év ugyanis a trendek szempontjából semmit nem jelent).

Ezen adatok alapján kijelenthető, hogy szigorodó büntetőpolitika szükségességét az adatok nem támasztják alá, hiszen a jelenlegi kormányzat által „liberálisnak” minősített büntetőpolitika alatt a bűnözési mutatók javultak vagy stagnáltak, míg az új kormány első évében romlottak. Ebből annyi következtetés levonható, hogy a büntetőpolitika és a bűnözési helyzet között vagy nincs összefüggés, vagy ha van is, a reláció nem írható le úgy, hogy a szigorúbb büntetőpolitikai javuló bűnügyi helyzetet eredményez.



Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)

[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

## II. Általános rész

### Időbeli hatály

#### 2. § (2) bekezdés

A Tervezet az *ad malam partem* visszamenőleges hatály új esetét vezetné be, amely a nemzetközi jog alapján megtehető, ehhez azonban a szöveg kis pontosításra szorul a következő formában:

„(2) Az új büntető törvényt visszaható hatállyal kell alkalmazni a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai alapján büntetendő cselekmény elbírálásakor akkor is, ha az az elkövetés idején a belső jog szerint nem volt büntetendő.”

Ezzel a kiegészítéssel válik egyértelművé (összhangban a Nemzetközi Bíróság ENSZ Alapokmányhoz csatolt Statútumának 38. cikkével), hogy a büntethetőség feltétele marad továbbra is az, hogy a nemzetközi jog alapján büntetendő volt az adott cselekmény az elkövetésének idején, csupán a belső jog nem szankcionálta. Vagyis a nemzetközi jog visszamenőleges hatályú alkalmazására ezt követően sincs lehetőség.

### Jogos védelem

#### 27. § (2) bekezdés

1. A jogos védelem bevezetni tervezett szabálya alapján akkor is lehet ölni jogos védelemből,

a) ha a körülményekből világos, hogy még testi sértést sem tudnak okozni a támadók

b) és akkor is, ha semmi nem utal arra, hogy személy ellen irányul a támadás.

Az ilyen szabályozás bizonyosan alkotmányellenes, mert az élethez való jog szükségtelen és aránytalan korlátozására ad felhatalmazást. A bekezdésben megfogalmazott törvényi védelem az abszurd következménnyel jár, ha a lakásba csoportosan hatolnak be a személy elleni támadás szándéka nélkül (például ha három 15 éves, 40 kilós fegyvertelen gyerek bemegy Vitalij Klicsko lakásába, akkor Klicsko megölheti őket, mert védekezése nem lesz aránytalan akkor sem, ha azzal halált okoz).

2. A Btk. nem tartalmazza a 2009. augusztus 8-ig hatályban volt korlátlan enyhítés lehetőségét arra az esetre, ha az ijedség vagy menthető felindulás korlátozta az elkövetőt az elhárítás szükséges mértékének felismerésében. A három évvel ezelőtti – az előző kormány által bevezetett és most fenntartani tervezett – módosítás könnyen lehet kontraproduktív, ha a módosítás célja az volt, hogy nagyobb védelmet nyújtson a megtámadottnak. Ugyanis ha ellentmondó igazságügyi szakértői vélemények állnak rendelkezésre egy eljárásban a terhelt beszámíthatóságával kapcsolatban, akkor a bírónak két lehetősége marad: vagy felmenti a terheltet vagy enyhítés nélkül szab ki büntetést. Az elítélés igen reális forgatókönyv egy emberöléssel vádolt terhelt esetén, ha ennek alternatívája kizárólag a teljes felmentés, és az egyik szakértő szerint beszámítható a terhelt, a másik szerint pedig korlátozottan beszámítható.



Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.  
1242 Budapest, Pf. 317.  
Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327  
[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)  
[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

### Végszükség

28. §

Szintén hiányzik a jelenlegi Btk. részét képező, korlátlan enyhítés lehetősége. Ezen lehetőség megvonása mellett még a jogos védelem újraszabályozását vélelmezett indokoló, de potenciálisan kontraproduktív cél sem szólhat. Ugyanis a végszükségben cselekvő személyt nem támadta meg senki, így a módosítás nem szolgál legitim büntetőpolitikai célt: míg a jogtalan támadóval szembeni nagyobb védelem legitim indok, végszükség esetén tehát semmi nem indokolja azt, hogy a bírót végszükségben cselekvő vagy enyhítés nélküli elítélésére, vagy felmentésére kényszerítse a jogalkotó.

### Büntethetőség elévülése

30. § (1) bekezdés a) pont

A büntethetőség elévülésének felső határa kimaradt a rendelkezésből.

### Büntetőjogi felelősségre vonás egyéb akadályai

34. §

Kodifikációs hiba a „vagy” helyett az „és” szerepeltetése.

### Tényleges életfogytiglani szabadságvesztés és a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának 25 évre emelése

46–48. §

A tényleges életfogytiglani szabadságvesztéssel kapcsolatban a Magyar Helsinki Bizottság – sok más szervezethez és szakemberhez hasonlóan – már kifejtette alkotmányossági és nemzetközi jogi aggályait, az érveink részletesen itt érhetők el: [http://helsinki.hu/wp-content/uploads/MHB\\_ABinditvany\\_tesz.pdf](http://helsinki.hu/wp-content/uploads/MHB_ABinditvany_tesz.pdf).

Mindez kiegészül azzal, hogy a feltételes szabadságra bocsátás 25 évre emelése szintén ellentétes a hosszú időtartamú fogvatartás csökkentését célul kitűző nemzetközi ajánlásokkal, különösen az Európa Tanács (2003) 22. számú ajánlásának II. 6. pontjában foglaltakkal, melynek értelmében a feltételes szabadságra bocsátás nem lehet olyan hosszú, amely megghiúsítja a jogintézmény alkalmazásának célját. A 20 éves időtartam is hosszúnak minősül nemzetközi összehasonlításban, a 25 év pedig egy negyvenéves elítélt esetében is *de facto* tényleges életfogytiglannak minősülhet különös tekintettel arra, hogy az egyébként sem túlzottan magas hazai várható élettartam a jelenlegi magyar fogvatartási körülmények között még rövidebb.





Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)

[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

### Elzárás

#### 50. §

Önmagában az elzárás, mint rövid tartamú szabadságvesztés bevezetése nem kifogásolható, hiszen ennek alkalmazásával a kiszabott büntetés jobb egyéniesítése válhat lehetővé. A Tervezet részletes indokolása az elzárással kapcsolatban ugyanakkor akként fogalmaz, hogy „*ha valamely bűncselekmény elzárással büntetendő, ahelyett vagy amellett – a szabadságvesztésen kívül – más büntetés is kiszabható*”. Azonban ilyen szabály az általános részben nem található, és vannak olyan tényállások, amelyek esetében a Különös részi tényállás kizárólag elzárás kiszabását teszi lehetővé (pl. magántitok megsértése, levéltitok megsértése, közokirat-hamisítás vétségi alakzata, stb.). A felsorolt tényállások esetében a jelenleg hatályos Btk. kivétel nélkül pénzbüntetés kiszabását teszi lehetővé, szabadságvesztést nem. Ezen szigorításnak pedig a fentiekben kifejtettek alapján semmilyen jogpolitikai indoka nincs, levéltitok megsértéséért például szabadságvesztéssel járó büntetést kiszabni súlyosan aránytalan úgy, hogy a törvény nem biztosít alternatív szankciót a jogalkalmazónak. A különös részi tényálláshoz fűzött „részletes indokolás” valójában nem indokolás (és ez sok más tényállás esetében is igaz), hanem valós érveket, netán azok ütköztetését nélkülöző pusztá kommentár.

A probléma kiküszöbölhető lenne, ha a Tervezet 86. § (3) bekezdése a következőképpen szólna:

„A (2) bekezdés d) pontja esetében szabadságvesztés helyett, **illetve az elzárással büntethető bűncselekmények esetében elzárás helyett** közérdekű munka vagy pénzbüntetés, illetve e büntetések egymás mellett is kiszabhatóak.”

Különösen a fiatalkorúak esetén kifogásolandó az új, rövid tartamú szabadságelvonás bevezetése. Kriminológiai tanulmányok bizonyították, hogy az elrettentés nem hatékony, sőt éppen kriminogén eszköz kiskorúak esetén. Az új jogintézmény ugyancsak nincs összhangban, sőt szembemegy a Tervezet 110. §-ával, amely – nagyon helyesen – megőrzi a hatályos Btk.-ban deklarált elveket, melyek értelmében a fiatalkorúakkal szemben alkalmazott szankciók célja a nevelés, szabadságelvonást csak a legvégső esetben lehet alkalmazni. A Tervezet értelmében az eddigieknél mégis szélesebb körben lehet majd a fiatalkorúakat szabadságuktól megfosztani. Ez a bűnisméltés megelőzésére pozitív hatást nem gyakorol, ellenben a fiatalkorút stigmatizálja, életvezetését megnehezíti. A fiatalkorúak elzárása ugyancsak nem felel meg Magyarország nemzetközi kötelezettségeinek, amelyek középpontjában a gyermek mindenkifelett álló érdeke áll. Erről lásd bővebben a Helsinki Bizottság korábbi részletes véleményét: [http://helsinki.hu/wp-content/uploads/Helsinki\\_Bizottsag\\_fiatalkoruk\\_elzarasa.pdf](http://helsinki.hu/wp-content/uploads/Helsinki_Bizottsag_fiatalkoruk_elzarasa.pdf). A fiatalkorúak elzárására vonatkozó szakaszt tehát a Tervezetből törölni szükséges, a fiatalok normakövető magatartását más eszközökkel kell biztosítani.

### Közérdekű munka és jóvátételi munka

#### 51.§ és 71. §

A Tervezet bevezetni kívánja a jóvátételi munka intézkedést a közérdekű munka büntetéssel párhuzamosan. Ugyan pozitív lépésként értékelhető az alternatív szankciók, helyreállító igazságszolgáltatás irányában történő elmozdulás, azonban az új jogintézményt rendkívül kevés elem



Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.  
1242 Budapest, Pf. 317.  
Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327  
[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)  
[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

különbözteti meg a közérdekű munka büntetéstől, továbbá a jóvátételi munkát az ügyész speciális magatartási szabályként jelenleg is alkalmazhatja ugyanazokkal a feltételekkel és következményekkel, mint a Tervezet alapján a bíró.

Tény, hogy a közérdekű munka büntetés végrehajtása kevésbé eredményes, a büntetések nagy százalékban évülnek el a végrehajthatósága hiánya miatt. Ugyanakkor ennek elsődleges oka a megfelelő munkavégzési hely hiánya. Továbbra is nyitott kérdés marad tehát, hogy azok az elkövetők, akiket jóvátételi munka végzésére kötelez a hatóság, milyen munkahelyen lesznek képesek eleget tenni kötelezettségüknek. Ha az elkövetőknek – a közérdekű munka büntetésre ítéltékhez hasonlóan – nem lesz elegendő megfelelő munkavégzésre alkalmas helyük, ebből az következik, hogy a bíró büntetést fog kiszabni velük szemben. Tehát ad absurdum, a nyilvánvalóan súlyosabb bűncselekmény miatt közérdekű munkára ítélt elkövető kedvezőbb helyzetben lesz, hiszen a vele szemben kiszabott büntetés annak végrehajthatóságának hiánya miatt elévül (a korábbinál hosszabb elévülési idő ellenére is), míg a jóvátételi munkát nem teljesítő elkövetővel szemben büntetést fognak kiszabni (például közérdekű munka büntetést).

Sajnálatos, hogy az előterjesztő nem vesz tudomást arról, hogy a közérdekű munka büntetés elsősorban nem a megtorlásra irányul, hanem annak nevelő célzata a munka reparatív jellegében nyilvánul meg. A korábbi igazságügyi tárca, illetve jelenleg a Belügyminisztérium több olyan projektet finanszíroz, amelyek célja a közérdekű munka nevelő, jóvátételi jellegének erősítése, az elkövetőkben annak tudatosítása, hogy munkájuknak célja a bűncselekménnyel okozott kár legalábbis szimbolikus helyreállítása, a közösség kiengesztelése. A jóvátételi munka bevezetésével a közérdekű munka ezen eleme feltehetően még inkább elhalványul, ami sajnálatos következménye az egyébként jobbító szándékú kezdeményezésnek.

### **Kényszergyógykezelés**

#### **82. §**

(A vélemény alapján a Helsinki Bizottság és az MDAC 2007-es közös javaslata szolgált.)

Újra határozatlan időtartamú szankcióvá válik, ami sérti a jogállamiság elvét és aránytalan büntetést valósít meg, különös tekintettel arra, ahogy az IMEI működni képes.

1. Jelenleg a betegeket jogi státuszuk alapján különítik el: a kényszergyógykezelteket az IMEI-ben, a többieket a pszichiátriai intézetekben kezelik. Az IMEI ugyanakkor nem az ott nyújtott orvosi ellátás jellege alapján, hanem biztonsági fokát tekintve különbözik a többi intézettől. Orvosi szempontból az IMEI rosszabb helyzetben van a többi kórházhoz képest: többlétszolgáltatást nyújtani nem tud, ugyanakkor a szigorú biztonsági előírások, a zárt jelleg, az antiterápiás környezet megnehezítik a betegek megfelelő pszichiátriai ellátását, és így gátolják felépülésükre. Az IMEI-nek zárt jellegéből adódóan sokkal kevesebb lehetősége van terápiás foglalkozások nyújtására is. Ezeket az



Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.  
1242 Budapest, Pf. 317.  
Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327  
[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)  
[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

állításokat az MDAC-MHB közös jelentése<sup>2</sup> és a Kínzás Megelőzésére létrehozott Európai Bizottság (CPT) jelentései<sup>3</sup> is megerősítették.

A Btk.-nak a Tervezet szerinti Általános Része azt az álláspontot tükrözi, hogy minden kényszergyógykezelt beteg állandóan magas biztonsági kockázatot jelent. Ez azonban nem felel meg a valóságnak. A személyek már a kényszergyógykezelés elrendelésekor külön biztonsági osztályokba sorolhatók (pl. az általuk elkövetett bűncselekmények típusa, pszichiátriai „történetük”, személyes jellemzőik, családi háttér, környezet, stb. alapján). Különösen sokat változhat azonban a beteg által jelentett biztonsági kockázat a kényszergyógykezelés folyamán – egyes betegek együttműködőbbek, jobban reagálnak az alkalmazott kezelésre, az ő állapotukat hamarabb sikerül stabilizálni. Ez ugyanakkor nem jelent egyet a kényszergyógykezelés feltételeinek megszűnésével. A bűnisméltés kockázata (ami a kényszergyógykezelés fenntartásának feltétele) nem csak a személy által jelentett biztonsági kockázat függvénye, hanem egy sor más tényező is (elsősorban pl. a környezet befogadóképessége, ahová a beteg a kényszergyógykezelés után kerül). A „bűnisméltés kockázata” és a „gyógykezelés során jelentett biztonsági kockázat” tehát értelemszerűen összefüggő, de korántsem azonos fogalmak.

Megjegyzendő, hogy a nyugati országokban a bűnisméltés kockázatát és a biztonsági kockázatot speciális képzésben részt vett elmeügyi szakértők állapítják meg külön standardizált módszerekkel. A legismertebb ilyen standardizált módszer a bűnisméltés kockázatának megállapítására a HCR-20 kézikönyv<sup>4</sup>, amelynek a magyar bírósági és pszichiátriai gyakorlatba való bevezetését nagyon ajánlatosnak tartanánk. A jelenlegi helyzetben ugyanis nincs semmilyen objektív alapja egy beteg „veszélyessége” megállapításának, még ha azt igazságügyi elmeszakértő végzi is. Standardizált szabályok hiányában az igazságügyi elmeszakértői vélemények valójában inkább szubjektív „vélemények” maradnak, amelyek felülvizsgálata a bíróságok számára gyakorlatilag lehetetlen. Márpedig a jogalkotó a bíróságokra, nem pedig az igazságügyi elmeszakértőkre bízta annak eldöntését, hogy egy adott személy jelent-e még veszélyt a társadalomra nézve. A standardizált veszélyességi szabályzat hiánya azt eredményezi, hogy az orvosszakértő véleménye gyakorlatilag nem ellenőrizhető a bíróságok által, ahogy azt a magyar gyakorlat is mutatja.

Ezért az általunk javasolt szabályozás tartalmazná a következő rendelkezéseket:

*„(2) A kényszergyógykezelést az erre kijelölt zárt intézetben vagy pszichiátriai intézetben kell végrehajtani az azt elrendelő, ill. felülvizsgáló bíróság döntése alapján, a kényszergyógykezelt személy által jelentett biztonsági kockázat függvényében.*

<sup>2</sup> *Elítéltek vagy betegek: Igazságügyi pszichiátriai fogvatartás Magyarországon* (A Magyar Helsinki Bizottság és a Központ a Mentális Sérültek Jogaiért Alapítvány közös jelentése az Igazságügyi Megfigyelő és Elmeorvosító Intézetben tett látogatásról a BVOP parancsnokának és az IMEI főigazgató főorvosának észrevételeivel), MDAC és MHB, 2004, Budapest

<sup>3</sup> Report to the Hungarian Government on the visit to Hungary carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 30 March to 8 April 2005  
CPT/Inf (2006) 20, Strasbourg, 29 June 2006, <http://www.cpt.coe.int/documents/hun/2006-20-inf-eng.pdf>

<sup>4</sup> HCR-20 – Assessing risk for violence, Authors: C.D. Webster, K.s. Douglas, D. Eaves, S.D. Hart. Published by: Mental Health, Law, and Policy Institute, Simon Fraser University, Burnaby, Canada, and British Columbia Forensic Psychiatric Services Commission, 1997, Burnaby, Canada



Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.  
1242 Budapest, Pf. 317.  
Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327  
[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)  
[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

(3) A kényszergyógykezelés legfeljebb az (1) bekezdés szerinti cselekményre megállapított büntetési tétel felső határának megfelelő ideig, életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntetendő bűncselekmény esetén legfeljebb húsz évig tart. Ha ezt követően az egészségügyről szóló törvényben meghatározott feltételek fennállása miatt szükséges, a kényszergyógykezelést pszichiátriai intézetben kell elhelyezni. A kényszergyógykezelést az e bekezdésben meghatározott tartam előtt is haladéktalanul meg kell szüntetni, ha szükségessége már nem áll fenn

(4) A kényszergyógykezelés szükségességét a bíróság hathavonta felülvizsgálja. A bíróság a felülvizsgálat során dönthet a kényszergyógykezelés helyének megváltoztatásáról is a (2) bekezdésben meghatározott biztonsági kockázat megváltozásának függvényében.

A javasolt módosítás lehetővé tenné, hogy csak a valóban szigorú biztonsági kockázatot jelentő személyek kerüljenek az IMEI-be. Aki ilyen súlyos biztonsági kockázatot nem jelent, de nála a kényszergyógykezelés feltételei az (1) bekezdés szerint még fennállnak, azon pszichiátriai intézetben hajthatnák végre (ill. folytathatnák) a kényszergyógykezelését. Ezzel ezek a személyek jobb terápiás lehetőségekhez jutnának (a civil kórházak ebből a szempontból sokkal jobban felszereltek), ami elősegítené korábbi gyógyulásukat az IMEI-ben történt gyógykezeléshez képest.

Mindemellett a civil pszichiátriai kórházak számára nem jelentene gondot a kényszergyógykezeltek ellátása. A Btk. szerinti kényszergyógykezelés és az Eü. törvény szerinti kötelező gyógykezelés csak a kórházba kerülés módjában és a felülvizsgálat ill. kikerülés módjában – gyakorlatilag tehát a betegek jogi státuszában – különbözik. A kórházban kapott orvosi ellátás tekintetében nincs és nem is lehet különbséget tenni a betegek között jogi státuszuk alapján (lásd a Fővárosi Ítéltábla 2007. február 26-i döntését, amely megállapítja, hogy az IMEI-ben is az Eü. törvény vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni a gyógykezelések tekintetében). Az azonos diagnózissal kezelt betegeket orvosi és jogi szempontból is egyformán kell kezelni a különböző pszichiátriai kórházakban, attól függetlenül, hogy önkéntes betegek, kötelező gyógykezelés alatt, vagy netán kényszergyógykezelés alatt állnak. Orvosi szempontból Magyarországon a Pszichiátriai Szakmai Kollégium szakmai protokolljai az irányadóak, amelyek nem tesznek különbséget beteg és beteg között jogi státusz alapján. Megkülönböztetni csak a valós biztonsági kockázat alapján lehet a betegeket – ezt a javasolt módosítás lehetővé teszi, hiszen a biztonsági kockázat függvényében ítélné úgy a bíróság, hogy a kényszergyógykezelést az IMEI-ben ill. civil pszichiátriai intézményekben hajtsák végre.

Megjegyzendő, hogy a több közép-európai országban (pl. Csehország, Szlovákia, Lengyelország, Szlovénia) nincs az IMEI-hez hasonló zárt intézet. A büntető törvénykönyvek által elrendelt kényszergyógykezelést civil kórházakban hajtják végre. A kényszergyógykezeltek azonos orvosi ellátásban részesülnek az önként, ill. az egészségügyi törvények alapján gyógykezeltekkel. Az MDAC ezekben az országokban több civil pszichiátriai kórházban találkozott már kényszergyógykezelés alatt álló pszichiátriai betegekkel, és a szakorvosok elmondása alapján a kórházaknak soha nem okozott gondot ezen betegek ellátása.

A módosítás a jelenlegi rendszer egy másik fontos hibáját is kiküszöbölné. Jelenleg az IMEI-ben zárt környezetben kezelt betegek felépülésük esetén automatikusan szabadlábra kerül(én)ek, minden átmenet nélkül. Mivel az IMEI-ben nincs lehetőség arra, hogy a már látszólag felépült betegek reakcióit hétköznapi helyzetekben vizsgálják, és így az orvosok pontos képet alkossanak



Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)

[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

veszélyességükről (ami nem egyszerűen az elmeállapot, hanem az elmeállapot és a környezet kölcsönhatásának a függvénye), gyakran a sötétben tapogatóznak annak megítélésükor, hogy egy-egy konkrét személy jelent-e még a társadalomra nézve kockázatot vagy sem. Ez gyakran túlzott óvatossághoz vezet a szakvélemény kiállításakor. Ugyanakkor az orvosok sokszor joggal tartanak attól, hogy ha az egyébként már stabil állapotú volt beteg rossz körülmények közé kerülne az IMEI-ből, az az elmeállapotában visszaesést jelentene, ami esetleg bűncselekmény elkövetéséhez vezetne. Az IMEI-ben való kezelés azonnali megszüntése sokszor olyan biztonsági kockázatot jelent, amit az orvosok nem mernek vállalni.

Ezen a helyzeten sokat segíthetne, ha a látszólag stabilizálódott állapotú betegeket az IMEI-ből nem az „utcára” (szabadlábba) engednék, hanem pszichiátriai intézetbe, amely ugyan enyhébb biztonsági fokozatú, mint az IMEI, de mégis nagyobb ellenőrzésre ad lehetőséget a beteg cselekedetei fölött, mintha haza kerülne. A pszichiátriai intézetben lehetőség lenne a beteg hétköznapi környezetben való megfigyelésére, ami az általa jelentett biztonsági kockázatok pontosabb megállapításához vezetne. Ha az IMEI-ben mutatott stabil állapota a civil kórházban romlana, a következő felülvizsgálat alkalmával visszakerülhetne az IMEI-be. Ha az állapota stabil maradna, átkerülhetne a civil kórház nyílt osztályára, ill. a következő felülvizsgálat alkalmával a bíróság a kényszergyógykezelést megszüntethetné.

A modern igazságügyi pszichiátriában alapkövetelmény a biztonsági kockázatok testre szabása. Mivel a biztonsági előírások és a terápiás környezet egymás ellen ható tényezők (minél szigorúbb egy kórház biztonsági fokozata, annál nehezebb és drágább ott a megfelelő terápiás kezeléseket biztosítani), szükség van a beteg tényleges állapotának megfelelő biztonsági fokozatú kórházban való elhelyezésére. Ennek megfelelően pl. az angolszász országokban az igazságügyi pszichiátriai intézményeket három osztályba sorolják (magas, közepes, és alacsony biztonsági fokozatú igazságügyi pszichiátriai kórházak). A súlyos bűncselekményt elkövető és nagy biztonsági kockázatot jelentő személyek először a magas biztonsági kockázatú kórházakba kerülnek (amelyek jellegüket tekintve az IMEI-hez hasonlóak, bár annál jobban felszereltek). Állapotuk stabilizálódásával átkerülnek egy közepes biztonsági fokozatú kórházba, ahol terápiás kezelésüket folytatják. Ennek sikeressége esetén alacsony biztonsági fokozatú kórházba kerülnek, ahol a társadalomba való visszailleszkedésükre fordítják a hangsúlyt (pl. munkát vállalnak, szabadon elhagyhatják a kórházat már a kényszergyógykezelés folyamán). Ha ez sikeres, a kényszergyógykezelést megszüntetik, és az illetőt otthonába bocsátják (ismert a kényszergyógykezelés feltételes megszüntetése is). Ez a rendszer lehetővé teszi, hogy felépülésük folyamatos legyen, és egész idő alatt megkaphassák a szükséges orvosi segítséget és felügyeletet.

Ezzel szemben a magyar gyakorlatban csak az első (magas biztonsági fokozatú kórház – IMEI) és az utolsó (szabadon bocsátás) elem van jelen, a közbülsők hiányoznak. Ezt a hiányt pótolhatná a javasolt módosítás, ami lehetővé tenné, hogy az IMEI-ben stabilizált állapotú betegeket tovább kezelhessék alacsonyabb biztonsági fokozatú pszichiátriai intézményekben.

2. Amennyiben a fenti módosítási javaslatot nem fogadja meg a kormány, akkor is szükséges legalább a jelenleg hatályos, 2010 májusában hatályba lépett szabályozás megtartása, ami az MHB javaslatának (3) bekezdésében került megfogalmazására. Ennek oka az, hogy a büntetőjogi



Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.  
1242 Budapest, Pf. 317.  
Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327  
[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)  
[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

szankciónak az alaptörvény és az Emberi Jogok Európai Egyezménye alapján egyértelműnek és előreláthatónak kell lennie, az Egyezményben megfogalmazott „prescribed by law” fordulatban a law csak határozott tartalmú normát jelenthet – ezt sérti határozatlan szankció, valamint felmerül a diszkrimináció gyanúja is, hiszen határozatlan büntetés esetén valaki ugyanazon cselekmény elkövetéséért többet tölthet az IMEI-ben, min elítéltként börtönben töltött volna beszámíthatósága esetén. Vagyis van egy büntetőjogi felelősséget kizáró tényező (kóros elmeállapot), de ezzel együtt (vagyis büntetőjogi felelősség hiányában) hosszabb időt tölthet el az érintett nagy biztonsági fokozatú zárt intézetben, mintha büntethető lenne. Vagyis hátrányosabb a helyzete a bűnt elkövető nem-betegekhez képest, mert hosszabb ideig "kezelik", mint tartanak fogva, és hátrányosabb a bűnt el nem követőkhöz képest is (mert őket civil kórházban kezelik).

### Halmazati büntetés

#### „Három csapás”

85. § és 94. § (3) bekezdés

A „három csapás” intézménye a Magyar Helsinki Bizottság álláspontja szerint az alábbi indokok miatt alaptörvény-ellenes.

#### Az Alkotmánybíróság által kidolgozott releváns elvek

A büntetés kiszabására vonatkozóan a Btk. általános érvénnyel szögezi le: „a büntetést – céljának szem előtt tartásával – a törvényben meghatározott keretek között úgy kell kiszabni, hogy igazodjék a bűncselekmény és az elkövető társadalomra veszélyességéhez, a bűnösség fokához, továbbá az egyéb súlyosító és enyhítő körülményekhez.” A Btk. e rendelkezésével kapcsolatosan az Alkotmánybíróság a 13/2002. (III. 20.) sz. határozatában a következőkre mutatott rá: „a Btk. 83. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezés a büntetés kiszabására vonatkozó olyan normatív szabályt tartalmaz, amely a számba jöhető valamennyi büntetés és intézkedés alkalmazásával összefüggésben általánosságban teremt lehetőséget a bíróságnak a büntetés egyéniesítésére, mi több, köteletségévé is teszi az individualizációt.” Ezen túlmenően pedig kifejtette azt is, hogy „a büntetőjogi szankciórendszer alakításában, éppen a büntetés mértékének megállapítása tekintetében a jogalkotó mérlegelési joga mellett a bírói mérlegelés lehetőségének alkotmányos értéket is hordozó és ezért védelmezendő szerepe van. Az egyéniesített büntetés kiszabás és ezen keresztül az alkotmányosan is igazolható preventív büntetési célok érvényre juttatása ugyanis ténylegesen csak ezen keresztül valósulhat meg.”

Az alkotmányos büntetőjog elveinek összefüggéseire az Alkotmánybíróság a 11/1992. (III. 5.) határozatában is rámutatott: „a Magyar Köztársaság független, demokratikus jogállam. (Alkotmány 2. § (1) bekezdés) Az Alkotmánybíróság gyakorlatában következetesen érvényesített alapelv, hogy a Magyar Köztársaság alkotmányos jogállam, a jogrendszerre vonatkozó alkotmányos normák érvényesítése – a jogrendszer önmagára vonatkoztatott szabályainak megtartása – a jogállam alapvető kritériuma. A jogrendszer alkotmányosságából következően az állami büntetőhatalom gyakorlásának is alapvető követelménye, hogy megfelelően az alkotmányos elveknek: a büntetőhatalom gyakorlásának alapja jogállamban kizárólag az alkotmányos büntetőjog lehet.”



Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.  
1242 Budapest, Pf. 317.  
Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327  
[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)  
[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

### A szabályozás értékelése az ismertetett elvek alapján

A Btk. kifogásolt rendelkezései a következők miatt nem felelnek meg az alkotmányos büntetőjog elveinek.

A Btk. 85. § (4) és 94. § (3) bekezdése a törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén kötelezővé teszi az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabását, elvonva ezáltal a bírótól a szabad mérlegelés jogát, ezzel összefüggésben lehetetlenné téve az egyéniesítést. A hivatkozott törvényszöveg megköti ugyanis a bírót az azt eredményezve, hogy a bírót csak a rendelkezésben előírt szankciót róhatja ki az alanyi és tárgyi oldalát tekintve egymástól akár teljesen különböző bűncselekményeket elkövetők esetében is. Így a bírót nem mérlegelheti, s ugyanúgy életfogytig tartó szabadságvesztést köteles kiszabni egy könnyű testi sértést és hivatalos személy elleni erőszakot alaki halmazatban megvalósító, és emellett egy különösen nagy értékre elkövetett rablás kísérlete miatt felelősségre vont, büntetlen előéletű fiatal felnőtt esetében, mint a két rendbeli minősített emberölést és egy rablást elkövető személy esetében. Tényállásként plasztikusan megfogalmazva: az 51 millió forintba rablás kísérletét elkövető 25 éves fiatal ember ha menekülés közben megüti az őt üldöző rendőrt és ezzel könnyű testi sértést okoz, a szabály szerint kötelezően életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélandó (cselekményei rendre: különösen nagy értékre elkövetett rablás, könnyű testi sértés és hivatalos személy elleni erőszak), csakúgy mint a két banki alkalmazott életét kioltó bankrabló, a két cselekmény közötti különbségre a szabály érzéketlen. Sőt, a több emberen elkövetett emberölés büntetést elkövető személy cselekménye (mivel itt a több sértett okán nem halmazat jön létre, hanem az emberölés minősített esete) enyhébben ítélandó meg, mint a tetten ért, az intézkedő rendőrnök könnyű testi sértést okozó bankrabló. Az egyéniesítés gyakorlatilag teljes ellehetetlenítése a Btk. 85. § (4) és 97/A. § (1) bekezdésének hatálya alá tartozó esetekben pedig súlyos következményekkel jár a büntetések arányossága terén (lásd alább).

### A szankciók arányossága

13/2002. (III. 20.) AB határozatában az Alkotmánybíróság leszögezte, hogy „[a]lkotmányossági szempontból a büntetés kiszabás normatív előírásainak az a rendeltetése, hogy lehetővé tegyék az elkövetőkre az arányos, és a bűnösségi körülményekkel összhangban álló büntetés kiszabását.” Az 58/1997. (XI. 5.) határozatában a T. Alkotmánybíróság – hivatkozva a 30/1992 határozatában foglaltakra – a következőket szögezte le: „(...) **a büntető jogszabály alkotmányosságának megítélése során vizsgálni kell, hogy a Btk. konkrét rendelkezése »mértéktartó és megfelelő választ ad-e a veszélyesnek, nemkívánatosnak ítélt jelenségre, azaz az alkotmányos alapjogok korlátozása esetén irányadó követelménynek megfelelően a cél eléréséhez a lehetséges legszűkebb körre szorítkozik-e.«**”

A Btk. vizsgált szabályai a magyar büntetési rendszerben kiszabható legsúlyosabb szankciót rendelik automatikusan alkalmazni három személy elleni erőszakos bűncselekmény elkövetése esetén, amennyiben a hivatkozott bekezdésekben foglalt feltételek fennállnak. Ez pedig azt jelenti, hogy a kötelezően kiszabható szankció szempontjából ugyanolyan megítélés alá esnek egymástól eltérő tárgyi súlyú büntető törvényi tényállásokat megvalósító magatartások, s akár egyszeri alkalommal elkövetett, több bűncselekmény törvényi tényállását megvalósító cselekményért is életfogytig tartó szabadságvesztés jár. **Ennek fényében nyilvánvalóan nem jelenthető ki, hogy az életfogytig**



Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.  
1242 Budapest, Pf. 317.  
Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327  
[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)  
[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

### **tartó szabadságvesztés szankciója a támadott tényállások alá vonható minden potenciális cselekmény súlyával arányos, hiszen a cselekmények közötti különbség rendkívül nagy.**

E ponton fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a támadott szabályok az ún. „three strikes” büntetőkonceptiót kívánták átültetni a magyar gyakorlatba, azonban erre is tévesen került sor. Ugyanis halmazati büntetés esetén is alkalmazva a koncepciót arra az eredményre jutunk, hogy a bűncselekmény elkövetéséért első alkalommal felelősségre vont személyre ugyanúgy vonatkozik, mint akire harmadszor „csapott le” a büntetőjog, vagyis aki többszörös visszaesőként javíthatatlannak tűnik. Ez azért releváns, mert a szabályozás nemcsak a bűncselekmény tárgyi súlyára érzéketlen, hanem arra a lényeges alanyi körülményre is, hogy a büntetőjogilag felelősségre vont személyt először, másodszor vagy harmadszor ítéli el a bíróság.

Az államnak és az egyes kormányoknak természetesen van mozgásterük a büntetendő magatartások és a büntetési tételek meghatározásában, a legsúlyosabb szankció kilátásba helyezésénél azonban alkotmányosan indokolt és elvárható a gondos mérlegelés. Ezt mulasztja el a jogalkotó akkor, amikor eltérő súlyú cselekményekre rendeli automatikusan alkalmazni a legsúlyosabb büntetőjogi szankciót.

#### Egy „járulékos” alkotmánysértés: az élethez való jog és a három csapás

Az átgondolt jogalkotás hiánya miatt ütközik az Alkotmány 54. § (1) bekezdésébe, az élethez való jogba, a Btk. kifogásolt két §-a. Bár a törvényhozó nyilvánvalóan éppen arra törekedett, hogy a módosítással fokozottabban védje az állampolgárok élethez és testi épséghez való jogát, paradox módon a szabályozás éppen az élethez való jogot veszélyezteti. Ha visszatérünk az előző példához, és racionális elkövetőt feltételezünk, akkor számára adott körülmények közt ésszerűbb lehet, ha az őt később azonosítani képes rendőrt megöli, hogy ne maradjon szemtanú az ügyben. Enyhébb büntetésre ugyanis akkor sem számíthat, ha csupán könnyebb sérülést okoz a rendőrnek, a lebukás kockázatát viszont nagymértékben csökkenti tetteivel. Arról van tehát szó, hogy a támadott rendelkezések következtében előfordulhat olyan eset, amikor épp a büntetőjog motiválja az elkövetőt arra, hogy súlyos, más ember életét veszélyeztető cselekményt kövessen el, és egy ilyen szabályozás vitán felül alkotmányellenes.

#### A hátrányos megkülönböztetés tilalmába ütközés

Az Alaptörvény elvi éllel mondja ki a diszkrimináció tilalmát a Magyarországon tartózkodó minden személy vonatkozásában. Az alaptörvény e szakaszának relevanciája két vonatkozásban is felmerül az indítványban kifogásolt rendelkezésekkel kapcsolatban, mindkét esetben alátámasztva azok hátrányos megkülönböztetés tilalmába ütközését.

#### *a) A hátrányos megkülönböztetés tilalmába ütközés az egyéniesített büntetésiszabás ellehetetlenülésével összefüggésben*

Adott jogszabályhely diszkrimináció tilalmába ütközésének vizsgálata során az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata szerint – mint ahogyan arra a testület 14/1995 (III. 13.) számú határozatában is rámutatott – a homogén csoport-képzés módszerét alkalmazza. A Btk. vizsgált bekezdései pedig az eltérő ismérvek ellenére történt homogén csoportképzéssel hátrányos megkülönböztetést valósítanak meg az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték között. Ugyanis, akár a 85. § (4), akár a 94. § (3)





Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.  
1242 Budapest, Pf. 317.  
Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327  
[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)  
[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

bekezdést rendeli alkalmazni a törvényalkotó, a bírónak – szoros összefüggésben azzal, hogy egyéniesített büntetés kiszabására nincs lehetősége – ugyanúgy kötelezően életfogytig tartó szabadságvesztést kell kiszabnia egymástól – mind a bűncselekmények alanyi, mind tárgyi oldalát tekintve – lényeges eltérést mutató esetekben. Ugyanúgy a magyar büntetőjog legsúlyosabb szankcióját kell tehát kiszabnia például egy két könnyű testi sértést és egy rablást elkövető, mint egy súlyos testi sértést és két emberölést elkövető személy esetében.

Ezért a Btk. 85. § (4) és 94. § (3) bekezdéseinek alkalmazása esetén az életfogytig tartó szabadságvesztés automatikus és kötelező kiszabása hátrányos megkülönböztetést valósít meg az azok személyi hatálya alá tartozók vonatkozásában, hiszen ugyanúgy kezel egymástól különböző, illetve eltérő tárgyi súlyú bűncselekményeket elkövetőket.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata alapján jogellenes megkülönböztetés – azaz az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságokról szóló Egyezmény sérelme – valósul meg akkor, ha a hatóság nem alkalmaz eltérő bánásmódot olyan személyekkel szemben, akiknek a helyzete jelentősen különböző, feltéve, ha az azonos bánásmódnak objektív és ésszerű indoka nincs. A Thlimmenos v. Görögország ügyben (2000. április 6.; 34369/97 számú kérelem) a Bíróság azt állapította meg, hogy különböző bűncselekmények miatt elítélt személyeket eltérően kell megítélni, abban az esetben, ha helyzetük jelentősen különböző. A támadott szabályozásra alkalmazva ezt az elvet megállapítható, hogy az eltérő súlyú cselekmények elkövetőinek azonos kezelése (különösen figyelembe véve a szankció súlyát) a hátrányos megkülönböztetés tilalmába ütközik.

### *b) A hátrányos megkülönböztetés tilalmába ütközés az egy eljárásban való elbírálás esetlegességéből következően*

A hátrányos megkülönböztetés tilalmába ütközést eredményezi, hogy a magyar büntetőjog legsúlyosabb szankciójának kiszabása lényegében attól függ, hogy a Btk. 85. § (4) és 94. § (3) bekezdése által megkívánt három, személy ellen erőszakos bűncselekmény egy eljárásban kerül-e elbírálásra. Azaz – ad absurdum – ugyanazon elkövető ugyanazon bűncselekményeiért más-más büntetést kaphatna attól függően, hogy azokat külön-külön bírálják el, majd összbüntetésbe foglalják, vagy halmazatban, illetőleg a Btk. 94. § (3) bekezdése alapján kerülnek elbírálásra. A szabályozás önkényességét az alábbi példa világítja meg.

Az elkövető 2000-ben, 2001-ben, 2002-ben és 2005-ben is személy elleni erőszakos bűncselekményt követett el (ezek között olyat is, amelynek büntetési tételénél fogva felmerül a kötelező életfogytig tartó szabadságvesztés lehetősége). A 2000-ben és 2001-ben elkövetett cselekményeit egy eljárásban bírálták el 2006-ban. Másik két cselekményére ezután derült fény, így azokat másik eljárásban bírálták el. Az eredmény: az elkövető négy olyan cselekményt követett el, amely személy elleni erőszakos bűncselekménynek minősül, azonban mivel a cselekményeit nem halmazatban, illetve nem egy eljárásban bírálták el, nem kell vele szemben automatikusan életfogytig tartó szabadságvesztést kiszabni (összbüntetés esetében ugyanis a Btk. Tervezete nem rendelkezik hasonló tartalmú szabályokról), hanem két, határozott időtartamú szabadságvesztést. Ha ugyanennek az elkövetőnek a cselekményeit egyszerre derítették volna fel és egy eljárásban bírálták volna el, akkor vele szemben a



Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)

[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

bírónak kötelezően életfogytig tartó szabadságvesztést kellett volna kiszabnia. Az pedig, hogy több cselekmény miatt egy vagy több eljárásban kerül-e sor, teljességgel esetleges lehet.

A hátrányos megkülönböztetés tilalmába ütközés tehát azáltal valósul meg, hogy lényegében sem a bűncselekménynek magának (tárgyi oldal), sem az elkövető személyének (a bűncselekmény alanyi oldala) nincs köze ahhoz, hogy az általa elkövetett cselekményeket egy eljárásban bírálják-e el. Így eltérő szankció sújthatja a tárgyi és alanyi oldalon ugyanazon jellemzőkkel bíró bűncselekményeket elkövető személyeket, csakis attól függően, hogy cselekményeiket egy eljárásban, halmazatban vagy külön-külön bírálják el. Utóbbi pedig eljárási szempontoktól (célszerű-e egyesíteni vagy elkülöníteni különböző cselekmények miatt folytatott eljárásokat), vagy akár a vak véletlentől (mikor derül fény a bűncselekményekre) is függhet. Az automatikusan alkalmazandó szankció esetlegességektől való függővé tétele pedig önkényes, még az ésszerűség tesztjét sem állja ki.

### 87. § (3) bekezdés

A szövegezés nem világos.

### Összbüntetés

#### 97. §

Már a hatályos, szűkített összbüntetés is túlbüntetésben megnyilvánuló aránytalan büntetést eredményez, ezen túlmenően komoly koherencia zavarokat okoz a büntetés-végrehajtásban, ami a büntetési, illetőleg a büntetés-végrehajtási célokat nem szolgálja, sőt szinte ellehetetleníti a büntetés-végrehajtás feladatai optimális végrehajtásának lehetőségeit is. A Tervezet tovább szűkítené az összbüntetés lehetőségét, amennyiben még *quasi* halmazati viszony esetén is kizárná a többszörös összbüntetést, figyelmen kívül hagyva azt a tényt is, hogy a bűncselekmények több büntető eljárásban való elbírálása nem feltétlenül a terheltnek felróható. (Lásd pl. egyesítés, elkülönítés stb.) Mindezek a törekvések az összbüntetés funkciójának, céljának, értelmének teljes félreértéséből adódnak.

Az összbüntetés ugyanis nem más, mint az elbíralt és el nem bíralt bűncselekmények halmozódása esetén halmazati (összbüntetés) kiszabásának igénye a büntetési célok szem előtt tartása mellett, az egységes és progresszív végrehajtás érdekében.

A magyar büntetési rendszer szerves részét képezte a teljes körű összbüntetés, és erre épült a szabadságvesztés végrehajtásának rendje és biztosította a jogkövetkezmények célirányos és optimális alkalmazhatóságát, átláthatóságát. A jogalkotó az 1998. évi LXXXVII. törvény 24., 25., 26., 27., 33. és 93. §-aival, 1999. március 1-i hatállyal a végrehajtandó szabadságvesztések teljes körű összbüntetésének lehetőségét az un. *quasi* halmazati viszonyban álló összbüntetés lehetőségére szorította, amelynek eredményeként a büntető - büntetés-végrehajtási anyagi és eljárási jogi normarendszerben, a jogalkalmazás szintjén kiküszöbölhetetlen kollíziót eredményezett. Az ennek kiküszöbölésére irányuló későbbi törvénymódosítások a koherencia zavarokat még inkább elmélyítették.



Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)

[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

A büntetőjog a szándékot, illetőleg a kötelező gondosság elmulasztását bünteti (*dolus directus*-, *eventualis*, továbbá *luxuria* és *negligentia*). A kiszabott büntetés pedig az elítélt tudatát kívánja befolyásolni a progresszív végrehajtás segítségével. A progresszív végrehajtás objektív alapja pedig a valamilyen tartalommal, de egységesített, és egy fokozatú szabadságvesztés büntetés. Minden más megoldás a végrehajtás diszfunkcionalitását idézi elő, különös tekintettel arra is, hogy a magyar büntető és büntetés-végrehajtási jogrendszer a Csemegi-kódex hatálybalépése óta egyetlen végrehajtandó szabadságvesztésre épül. A diszfunkcionalitás a következő példából könnyen megérthető: ha valakin nem egy büntetést hajtanak végre, akkor megtörténhet, hogy először tölt egy büntetést börtönben, majd fogházban és utána fegyházban (avagy ezeknek bármely kombinációja elképzelhető), így függetlenül attól, hogy a bv. intézetben milyen magatartást tanúsít, a fogvatartási körülményei változni fognak. Ha a fogvatartott előre tudja, hogy a szabadságvesztésének töltése alatt a magatartásától független okból változni fognak a rá vonatkozó büntetés-végrehajtási szabályok (akkor is szigorodnak, ha jól viselkedik, és akkor is enyhülhetnek, ha folyamatosan fegyelmi vétséget követ el), akkor a büntetés-végrehajtás során a bv. intézetnek nincs eszköze arra, hogy a fogvatartottat motiválja, szabálykövető magatartásra nevelje.

Jogtörténeti szempontból az összbüntetés a halmazati büntetés szinonimája, függetlenül attól, hogy adott korban a halmazati szabályokat, így a kumuláció, abszorpció, illetőleg aszperáció szabályait milyen feltételekkel és variációban alkalmazta. Ilyen értelemben az összbüntetés olyan, pusztán jogtechnikai kérdés is, amely a tényleges büntetés-végrehajtás objektív alapját képezi.

Így pl. már az 1843. évi törvényjavaslat 22. pontja is felveti az egységes büntetés igényét az esetben is, ha "egy büntetett ellen többrendbeli büntettért, többrendbeli bíróságok ítéletei végrehajtandó" azokat kumulálva/egységesítve kell végrehajtani mégpedig az ítéletek közül megállapított legsúlyosabb fokozatban. A Csemegi Kódex 94-104. §-a a még el nem bírált és a már elbíralt bűncselekményeket a halmazati büntetés szabályai szerint bírálta el, amelyet egységesen összbüntetésnek nevezett. (anyagi jogi összbüntetés) A korabeli Btké. 36. §-a a feltételes szabadság alatti, illetőleg a szabadságvesztés végrehajtása alatt elkövetett bűncselekmények miatt kiszabott szabadságvesztések - a teljes kumuláció elve alapján - egységesítette. A jogfejlődés - figyelembe véve az adott kor büntetési céljainak megfelelő nevelési célokat, igényeket is - kialakította előbb az anyagi jogi, majd a Bp. 118. §-a alapján a perjogi összbüntetést, végül az 1978. évi IV. törvény (92–94. §-ai) a teljes körű és utólagos összbüntetést.

A teljes körű összbüntetés elvi alapja tehát eredendően az volt, hogy a büntetési célok elérése érdekében elsősorban biztosítsa a büntető jogkövetkezmények célirányos és optimális alkalmazhatóságát, átláthatóságát még akkor is, ha az összbüntetés esetenként az elítéltre nézve terhesebb is lehet, mintha azokat külön-külön hajtanák végre. Ez a tény a jogfejlődés során evidenciaként rögzült, így a törvényekben és a törvényt magyarázatokban egyre inkább előtérbe került, hogy az összbüntetés pusztán annak kiküszöbölését célozná, hogy a több büntetés egyhuzamban történő letöltése az elítéltre nézve ne legyen az indokoltnál terhesebb. Az elmúlt évtizedekben pedig már szinte egyeduralkodóvá vált az a nézet, hogy az összbüntetés pusztán kedvezmény lenne. A teljes körű összbüntetés ezzel szemben elsősorban olyan *jogtechnikai szükséglet*, amely a hatékony büntetés-végrehajtás minimuma. Az összbüntetés szabályainak kialakítása, tehát maga a tartamszámítás, ilyen értelemben másodlagos, ugyanakkor távolról sem elhanyagolható, de



Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)

[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

büntetés kiszabási kérdés. Másként fogalmazva egy jogtechnikai szükségletet nem célszerű mellőzni csupán azért, mert annak tartalmát pusztán kedvezményként ítéli meg a kissé feledékeny jogtudomány és/vagy a jogalkotó. Ebben a kontextusban vizsgálva másodlagos kérdés az, hogy a *quasi* halmazati büntetés, illetve annak Tervezett szűkítése alkotmányellenes diszkriminációt is megvalósít, hiszen teljesen azonos cselekményeket elkövető személyekre eltérő szankciót kell kiszabni ezen szabályok alapján.

### **A mentesítés egységessége**

#### 107. §

A Tervezet szerint amíg a közügyektől eltiltás tart, addig az elítélt nem mentesül a büntetett előlethez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól, így addig nem végezhet olyan munkát, amihez erkölcsi bizonyítvány kell. Ez indokolatlanul hosszú, rendkívül megnehezíti a reintegrációt, minden ésszerű indok nélkül.



Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.  
1242 Budapest, Pf. 317.  
Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327  
[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)  
[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

### III. Különös rész

#### XIV. Fejezet

##### Az emberiség elleni bűncselekmények

Üdvös, hogy az indoklásban írtak szerint a Tervezet elkészítője törekedett a Római Statútummal való összhang megteremtésére, minthogy 2001, a Statútum ratifikációjának időpontjától fennáll az állam kötelezettsége a harmonizációra. Ez a törekvés meg is jelenik a Tervezet szövegében. Figyelembe véve, és nem vitatva a Statútumban szereplő tényállások esetenkénti összevonását, valamint a magyar büntetőjogban már használt fogalmak alkalmazását, néhány ponton szükséges a szöveg kiegészítésére a nemzetközi jogi normák és a belső jog maradéktalan összhangjának megteremtése érdekében.

Az erőszakos körülmények közti eltűnés Római Statútum-beli rendelkezése (7. cikk (i) pont) esetében lenne szükség kifejezett Btk.-beli megjelentetésre, ami a jelenlegi Tervezetből hiányzik.

##### Apartheid

152. § (2) bekezdés

Az „egyéb apartheid bűncselekmény” kitétel nem felel meg a jogbiztonság követelményének. A tényállási elemek 152. § (1) bekezdésben szereplő listája egyértelmű meghatározásra, a Római Statútum 7. cikk 1. bekezdésének megfelelő esetleges bővítésre szorul. Nem maradhat nyitott végű a rendelkezés.

#### XV. Fejezet

##### Háborús bűncselekmények

1. A XIV. fejezetben kifejtettekhez hasonlóan, jelen fejezet esetében a következő Római Statútum-beli rendelkezések esetében lenne szükség kifejezett Btk.-beli megjelentetésre, ami a jelenlegi Tervezetből hiányzik:

- kínzás, embertelen bánásmód – Római Statútum, 8. cikk 2 (a) (ii) pont
- tulajdon kisajátítása, melyet nem indokol a katonai szükségszerűség - Római Statútum, 8. cikk 2 (a) (iv) pont
- túszok szedése - Római Statútum, 8. cikk 2 (a) (viii) pont; 8. cikk 2 (c) (iii) pont
- saját lakosság egy részének, közvetlenül vagy közvetetten a megszálló hatalom által történő áttelepítése az általa megszállt területre - Római Statútum, 8. cikk 2 (b) (viii) pont
- az ellenséges nemzethez vagy hadsereghez tartozó egyén hadi álnokság útján való megölése vagy megsebesítése - Római Statútum, 8. cikk 2 (b) (xi) pont
- ellenséges harcoló fél hadi álnokság útján való megölése vagy megsebesítése - Római Statútum, 8. cikk 2 (e) (ix) pont



Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.  
1242 Budapest, Pf. 317.  
Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327  
[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)  
[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

- az ellenség tulajdonának elpusztítása vagy elkobzása, amennyiben azt nem indokolja feltétlen katonai szükségszerűség - Római Statútum, 8. cikk 2 (b) (xiii) pont; 8. cikk 2 (e) (xii) pont
- a személyes méltóság megsértése, különös tekintettel a megalázó és lealacsonyító bánásmódra - Római Statútum, 8. cikk 2 (b) (xxi) pont; 8. cikk 2 (c) (ii) pont
- 15 év alatti gyermekek besorozása a nemzeti haderőbe és használatuk az ellenségeskedésekben való aktív részvételre - Római Statútum, 8. cikk 2 (b) (xxvi) pont; 8. cikk 2 (e) (vii) pont

2. A fent felsorolt rendelkezések esetében nem tanácsos a tényállási elemek egybeolvasztása, és nem indokolja a Btk.-ból való kihagyásukat a szöveg-egyszerűsítési törekvés. Amennyiben szükséges, meg kell jelölni a kontextuális elemet, miszerint nemzetközi vagy nem-nemzetközi fegyveres konfliktusban követhetőek el az adott bűncselekmények.

3. Alapvető hiányossága a Tervezetnek a kontextuális elem feltüntetésének elmulasztása. Hasonlóan az emberiség elleni bűncselekményekhez (amely esetben a „lakosság elleni átfogó és módszeres támadás részeként” kitélt helyesen tünteti fel a Tervezet 151. paragrafusa), ebben az esetben is szükséges a bűncselekmény elkövetése kontextusának rendelkezésbe foglalása, minthogy ennek hiányában nem beszélhetünk háborús bűncselekményekről.

Ebből adódóan a Római Statútum 8. cikk 1. bekezdésének megfelelően a Tervezet XV. fejezetében szereplő tényállások közös szükséges kontextuális elemeként foglalandó a szövegbe a feltétel, miszerint az adott bűncselekményt "háborús bűncselekmények széleskörű elkövetésének részeként, vagy arra vonatkozó terv vagy politika részeként" követték el.

### **Öngyilkosságban közreműködés**

#### 174. §

Nem világos, hogy a második bekezdésben meghatározott fordulatból miért maradt el a „ha az öngyilkosságot megkísérlik” fordulat. A fiatalok fokozott büntetőjogi védelmét már megvalósítja az új második bekezdés emelt büntetési tételkerete, azonban azt az öngyilkosságban közreműködést indokolatlan 2-8 év szabadságvesztéssel büntetni, amelyhez öngyilkosság kísérlete sem társul.

A Tervezet indokolása is tartalmazza a következő kijelentést a bűncselekmény alapesetére nézve: "Az öngyilkosságban közreműködő személy kizárólag akkor vonható felelősségre, ha az öngyilkosságot elkövették vagy legalább megkísérelték, mivel indokolatlanul kiterjesztené a büntetőjogi felelősség körét, ha az eredménytelen öngyilkosságra rábírás vagy ahhoz való segítségnyújtás is bűncselekmény lenne." Nem világos, hogy ez az elvi jellegű megállapítás a jogalkotó szerint miért nem vonatkozik a (2) bekezdésben szabályozott, lényegileg azonos esetre. Az is kérdéses, hogy fogalmilag megvalósulhat-e "rábírás" abban az esetben, ha a kísérleti szakba sem jut el a cselekmény. A Tervezet alapján a (2) bekezdésben egy *quasi* előkészületi cselekmény előkészülete is bűncselekmény lenne, ami rendkívül problematikus a cselekmény távoli veszélyeztető volta miatt.



Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)

[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

### Gyermekmunka

#### 233. §

A tényállás szerint büntettet követ el az a 18 évnél idősebb személy, aki 18. életévét be nem töltött személyt a munkavégzésre vonatkozó törvényi előírások megszegésével foglalkoztat, és az is, aki keresőtevékenység folytatására engedéllyel nem rendelkező 18. életévét be nem töltött személyt harmadik országbeli személyt foglalkoztat. Az első fordulat bizonyosan alaptörvény-ellenes, és egyiket sem támasztja alá a törvény részletes indokolása.

Az első fordulat esetén a szabályból az következik, hogy aki bármilyen munkavégzésre vonatkozó szabályt megszeg a rendelkezés tárgyi hatálya alá tartozó esetben, az elköveti a büntettet. Az indokolás viszont olyan, a gyermekmunka tilalmára vonatkozó szabályokat idéz – okkal – amelyek a gyermeknek azt a jogát szolgálják, hogy védelemben részesüljön a gazdasági kizsákmányolás ellen, és ne legyen kényszeríthető semmiféle kockázattal járó, iskoláztatását veszélyeztető, egészségére, fizikai, szellemi, lelki, erkölcsi vagy társadalmi fejlődésére ártalmas munkára. Az utóbbi legitím céllal semmilyen kapcsolatban nem álló mulasztásokat is bűncselekménynek minősít a Tervezet szövege. Például ha a törvény azt írja elő, hogy a munkaszerződést írásba kell foglalni (Mt. 76. §), vagy a felmondást meg kell indokolni, akkor a törvény Tervezet alapján bármelyik kötelezettség megszegése bűncselekmény, eddig pedig az állam büntetőjogi hatalma nem terjed.

A második bekezdés kapcsán az indokolás ezt tartalmazza: „az illegálisan tartózkodó harmadik országbeli állampolgárokat foglalkoztató munkáltatókkal szembeni szankciókra és intézkedésekre vonatkozó minimumszabályokról szóló, 2009. június 18-án elfogadott 2009/52/EK irányelv (a továbbiakban: 2009/52/EK irányelv) 9. cikke alapján bűncselekménnyé kell nyilvánítani az illegálisan az ország területén tartózkodó harmadik országbeli kiskorú állampolgárok foglalkoztatását”. A probléma az a Tervezetben kodifikált szabállyal, hogy a jogszerűen hazánkban tartózkodó személyek foglalkoztatását is szankcionálja, hiszen úgy lehet jogszerűen az országban tartózkodni, hogy valakinek keresőtevékenység folytatására nincs engedélye.

### Közösség tagja elleni erőszak

#### 241. §

A Magyar Helsinki Bizottság négy másik civil szervezettel együttműködésben részletes véleményt juttatott el a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumhoz, amelyben a gyűlölet-bűncselekmények megfelelőbb büntetőjogi szabályozására tett javaslatot. A vélemény itt érhető el: [http://helsinki.hu/wp-content/uploads/civil\\_szervezetek\\_gyuloletbcs\\_javaslat.pdf](http://helsinki.hu/wp-content/uploads/civil_szervezetek_gyuloletbcs_javaslat.pdf). A civil szervezetek közös álláspontja az alábbi pontokban foglalhatóak össze:

1. A büntetőjogi védelemben részesített csoportok megnevezését pontosítani kell. A Tervezetben felsorolt csoportok mellé a szexuális irányultság és a nemi identitás által meghatározott csoportokat be kell illeszteni, nevesíteni kell a fogyatékos személyek védelmét. Ugyanakkor a faji csoportra való utalást törölni kell.
2. A védett csoportok listáját érdemes lezárni az 1. pontban meghatározott kiegészítéseket követően. A lezárás hiányában a nyílt lista – ugyancsak a pontosítást követően – értelmezése szükséges, azaz egyértelművé kell tenni, hogy a törvény által védett csoportba olyan személyek tartoznak,



Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.  
1242 Budapest, Pf. 317.  
Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327  
[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)  
[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

akik közös, az emberi személyiséget alapvetően meghatározó jellemzővel rendelkeznek, és e csoportalkotó tulajdonságuk miatt éri őket előítélet, illetve támadás. Ki kell térni arra is, hogy a csoportképző jellemző nem lehet az alkotmányos értékekkel ellentétes.

3. A korábbi terminológia helyett a „védett csoport” kifejezés alkalmazása javasolt.
4. Elengedhetetlen az előítélet-motivációból elkövetett rongálás és zaklatás kifejezett büntetőjogi értékelése.
5. Fontos a garázda jellegű gyűlölet-bűncselekmény tényállás gyakorlati alkalmazhatóságának megteremtése.
6. Indokolatlan a gyűlölet-bűncselekmény előkészületének elhagyása a jogszabály szövegéből.
7. Az aljas indokból és az előítélet-motivációból elkövetett bűncselekmények, valamint a halmazati kérdések tisztázása szükséges.

A jogszabályszöveg módosításán túl a Tervezet indokolását pontosítani kell (abban az esetben is, ha a nem fogadják el egyes javaslatokat), mert annak jelenlegi szövegezése félrevezető (pl. bármely csoporttal szemben megvalósítható a gyűlölet-bűncselekmény).

### **Korlátlan enyhítés bántalmazás hivatalos eljárásban**

340. §

A szakasz korlátlan enyhítést enged azok esetében, akik a csoportosan elkövetett bántalmazás hivatalos eljárásban bűncselekményt követik el. Álláspontunk szerint nem indokolható a hivatalos személyek büntetésének korlátlan enyhítése akkor, ha a nem-hivatalos személyek esetében hasonló enyhítésre nincs lehetőség. A Tervezet indokolásában szereplő „érdekegység megbontása” minden csoportos elkövetés esetén lehet legitim megfontolás, hivatalos személy elleni erőszak esetén azonban (ami a „tükörképe” a bántalmazás hivatalos eljárásban bűncselekménynek) például nincs ilyen lehetőség.

### **Hivatalos személy elleni erőszak**

349. §

Az általánosságban kifejtettek irányadók a szigorítás indokoltságának hiánya tekintetében még akkor is, ha az előterjesztés a bántalmazás hivatalos eljárásban bűncselekmény büntetési tételét arányosan emeli a hivatalos személy elleni erőszak büntetési tételével.

Különösen aránytalanak tűnik a szigorítás ott, ahol az megegyezik pl. a halált okozó testi sértés büntetési tételével.

Annak különösen nem látjuk indokát, hogy a hivatalos személy elleni erőszakot elkövető csoport vezetőjét öt tíz évig terjedő szabadságvesztés fenyegetse, amikor a csoportosan elkövetett bántalmazás hivatalos eljárásban esetén ilyen fokozott büntetőjogi felelősség bevezetéséről a Tervezet nem szól. Ezen cselekmény könnyen lehet, hogy nem is okoz semmilyen sérülést sem (hiszen az erőszak ebben az esetben megvalósulhat a hivatalos személy eljárásának fenyegetéssel történő akadályozásával vagy olyan bántalmazással, amely még könnyű testi sértést sem okoz). A hivatalos személyek fokozott védelme indokolt, de az súlyosan aránytalan, ha annak szankciója megegyezik





Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)

[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

például a 12. évét be nem töltött gyermek sérelmére szexuális erőszakot elkövető személy büntetési tételével vagy a személyi szabadságától megfosztott személy sérelmére szexuális cselekmény céljából elkövetett emberkereskedelem büntetési tételével.

### Közokirat-hamisítás

#### 387. §

A 1989. évi 15. tvr.-rel kihirdetett, menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi Genfi Egyezmény 31. cikke 1. pontja értelmében a *„Szerződő Államok az országba való jogellenes belépésük, vagy tartózkodásuk miatt nem sújtják büntetéssel azokat a menekülteket, akik közvetlenül olyan területről érkeztek, ahol életük, vagy szabadságuk az 1. cikkben foglalt meghatározás értelmében veszélyeztetve volt, és akik engedély nélkül lépnek be területükre, illetőleg tartózkodnak ott, feltéve, hogy haladéktalanul jelentkeznek a hatóságoknál és kellőképpen megindokolják jogellenes belépésüket, illetőleg jelenlétüket.”*

A Magyar Helsinki Bizottság számos büntetőeljárásban szerzett gyakorlati tapasztalata alapján ezen, kötelezően alkalmazandó büntethetőséget kizáró ok ismerete a jogalkalmazók számára egyáltalán nem kézenfekvő. A tényállásszerű közokirat-hamisítást tipikusan követik el kiszolgáltatott menedékkérők például akkor, amikor a saját kilétét leplezni kívánó embercsempésztől vagy hamis úti okmányokat kapnak az utazás alatt, vagy az embercsempész arra kényszeríti őket, hogy a hatóságokkal hamis adatokat közöljenek. Ennek ellenére nemzetközi védelmi igényt támasztó személyek ellen sokszor rutinszerűen büntetőeljárás indul, gyakran velük szemben kényszerintézkedést is alkalmaznak, nem ritkán előzetes letartóztatást rendelnek el és tartanak fenn hónapokig, még a menedéjogi eljárás (mely a büntetőeljárás nyilvánvaló előkérdése) lezárta előtt.

Azt is szükséges szem előtt tartani, hogy a származási országukból menekülőknél az esetek túlnyomó többségében nincs lehetősége érvényes úti okmány, illetve egy védelmet nyújtó országba legális beutazást biztosító engedély (vízum) beszerzésére. Még hozzá általában azért, mert vagy éppen a származási ország állama üldözi őket, és ezért megtagadja az úti okmány kiállítását, vagy nem működik olyan megfelelő állami adminisztráció, amely megfelelő úti okmány beszerzését lehetővé tenné, illetve nincs a „célországnak” külképviselete, vagy az elérhetetlen távolságban, adott esetben egy másik ország területén működik.

Amennyiben azonban büntethetőséget megszüntető ok ellenére alkalmaznak kényszerítő intézkedést, vagy állapítanak meg büntetőjogi felelősséget, úgy ez a magyar állam felelősségét is felveti, legalábbis kártalanítás formájában, de az Emberi Jogok Európai Egyezségokmánya 7. cikkének sérelmét is hangsúlyosan merül fel.

Egyértelműen rendkívül visszás helyzetet eredményez az, ha a magyar állam egyszerre nyújt nemzetközi védelmet egyes személyek számára, és párhuzamosan állapítja meg büntetőjogi felelősségüket olyan cselekményekért, amelyeket ezen védelem megszerzése céljából követtek el.



Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)

[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

Figyelemmel a jogalkalmazás egységének igényére álláspontunk szerint ezen tényállást szükséges kiegészíteni az alábbi rendelkezéssel.<sup>5</sup>

**(4) Nem büntethető közokirat-hamisítás miatt, aki a cselekményt a menekültek helyzetére vonatkozó nemzetközi egyezményben meghatározott feltételek mellett követi el.**

### A beutazási és tartózkodási tilalom megsértése

398. §

Az előterjesztés egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő vétségnek minősíti a kiutasított vagy beutazási és tartózkodási tilalom alatt álló külföldiek külön engedély nélküli magyarországi tartózkodását. **Ez a rendelkezés ellentétes az Európai Unió vonatkozó szabályozásával és annak az Európai Unió Bírósága szerinti kötelezően alkalmazandó értelmezésével.**

Az Európai Unió úgynevezett Visszatérési Irányelve<sup>6</sup> pontosan megszabja az illegálisan tartózkodó külföldiek kiutasításával, kitoloncolásával és őrizetével kapcsolatos minimumszabályokat. Az Irányelv Preambulumának 16. bekezdése leszögezi, hogy „A kitoloncolás céljából elrendelt őrizet alkalmazását korlátozni kell, és az arányosság elvét kell rá alkalmazni a felhasznált módszerek és a kitűzött célok vonatkozásában. Az őrizetet kizárólag abban az esetben indokolt, ha az a kiutasítás előkészítését vagy a kitoloncolási eljárás végrehajtását szolgálja, és a kevésbé kényszerítő intézkedések alkalmazása nem bizonyulna elegendőnek.” Ezen alapelv szellemében határozza meg az Irányelv 15. és 16. cikke az idegenrendészeti őrizet szabályozási kereteit, melyek egyértelműen jelzik: az uniós jogalkotó nem büntetőjogi kérdésként tekint a külföldiek jogellenes tartózkodására, és így büntetőjogi szankciók helyett a jogellenes tartózkodás minél hatékonyabb megszüntetésére (önkéntes távozás vagy kitoloncolás végrehajtása) törekszik, elsősorban közigazgatási szankciókkal.

Az Európai Unió Bírósága a 2011-es El Dridi ügyben kifejezetten megállapította, hogy „a [Visszatérési Irányelvet], különösen annak 15. és 16. cikkét úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes valamely tagállamnak az alapügyben szereplőhöz hasonló olyan szabályozása, amely kizárólag azért rendel szabadságvesztéssel büntetni valamely harmadik ország jogellenesen tartózkodó állampolgárát, mert e személy – megsértve az ezen állam területének meghatározott határidőn belüli elhagyását elrendelő határozatot – jogszerű indok nélkül továbbra is e területen marad.”<sup>7</sup> A szintén 2011-es Achughbabian ügyben<sup>8</sup> az Európai Unió Bírósága megerősítette, hogy a jogellenes tartózkodás büntetőjogi szankcionálására csak kivételes esetben, speciális körülmények fennállásakor van lehetőség az uniós szabályozás értelmében.

A hatályos idegenrendészeti szabályozás a magyar hatóságok számára már most is lehetővé teszi a kiutasítás és az idegenrendészeti őrizet hatékony végrehajtását (ez utóbbit akár 12 hónapig),

<sup>5</sup> a beutazási és tartózkodási tilalom megsértésénél ezen érvet értelemszerűen nem ismételjük meg, mert a cselekmény teljes dekriminalizálása indokolt

<sup>6</sup> Az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelve (2008. december 16.) a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról

<sup>7</sup> Európai Unió Bírósága, El Dridi, C-61/11, 2011. április 28., 62. §

<sup>8</sup> Európai Unió Bírósága, Achughbabian, C-329/11, 2011. december 6.



Magyar Helsinki Bizottság

## MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

[helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)

[www.helsinki.hu](http://www.helsinki.hu)

hovatovább Magyarország jelenleg az Unióban a legszigorúbb idegenrendészeti őrizeti politikát alkalmazza. Mindezek fényében az előterjesztés kérdéses rendelkezése nem csak az uniós joggal ellentétes, de **gyakorlati szempontból is felesleges** (amit jól mutat, hogy a hatályos Btk. hasonló rendelkezését is szinte egyáltalán nem alkalmazták a gyakorlatban az elmúlt években). E rendelkezés újbóli kodifikálása a későbbiekben **akár uniós kötelezettségzegési eljáráshoz is vezethet** Magyarországgal szemben, így **javasoljuk a 398. § törlését**.

### **Kábítószer-kereskedelem, kábítószer birtoklása**

#### 395. §

Az előterjesztés szerinti tényállások továbbra sem specifikálnak az egyes kábítószer, pszichotróp anyagok között. Az alkalmazni javasolt büntetési tételek ennek megfelelően különösen aránytalanok, egy jelentős mennyiségű marihuánával kereskedő cselekménye azonosan fenyegetett egy több emberen, nyereségvágyból elkövetett emberölés tényállását megvalósító cselekménnyel.

Indokolatlan és kifejezetten kontraproduktív a csekély mennyiségű kábítószer átadására vonatkozó privilegizált eset megszüntetése, csakúgy, mint az ún. „elterelés” (jelenlegi Btk. 283. §) szűkítése.